

Yttrande över SOU 2025: 28 Frihet från våld, förtryck och utnyttjande

Inledning

Yttrandet lämnas av Länsstyrelsen Östergötland (Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, NCH) och synpunkter har inhämtats från Enheten för social hållbarhet vid Länsstyrelsen Östergötland.

Sammanfattning

- NCH tillstyrker förslaget om att ett nationellt samordningscentrum mot våld inrättas på Jämställdhetsmyndigheten. Dock vill NCH understryka vikten av att utforma en kompetensförsörjningsstrategi vid det nationella samordningscentrumet som säkerställer en bred kompetens med förmågan att arbeta med våldsproblematik från flera perspektiv.
- NCH tillstyrker förslaget om en sammanhållen fungerande kunskapskedja, där effektiva och träffsäkra metoder och arbetssätt för att motverka våldet tas fram, sprids och tillämpas i det praktiska arbetet.
- NCH tillstyrker förslaget om att Socialstyrelsens ansvar för att utveckla och utvärdera metoder för arbetet med våldsutsatta inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska tydliggöras. Det finns ett stort behov av utvärderade metoder för stöd till våldsutsatta och arbete med våldsutövare.
- Enheten för social hållbarhet anser att länsstyrelsernas roll i samordningscentrum behöver förtydligas genom att länsstyrelserna får samma skrivelse att ingå som föreslås att andra centrala myndigheter ska få. Samtidigt kan länsstyrelserna behöva samordna sitt deltagande och verka

för att centrumets arbete får spridning till samtliga Länsstyrelser och län.

- Enheten för social hållbarhet avstyrker förslaget om att samordningscentrumet ska ha uppgifter som handlar om att ge direkt stöd till den lokala nivån.
- Enheten för social hållbarhet föreslår att länsstyrelserna ska få i uppdrag att ta fram förslag på en form för att samordna samverkan mellan olika aktörer kring komplexa individärenden som rör prostitution och människohandel samt andra våldsformer på lokal och regional nivå, exempelvis genom ansvar för regionala stöd eller resurscentra mot våld.
- NCH instämmer i utredningens förslag om en samlad strategi för det jämställdhetspolitiska området. NCH är eniga med utredningens slutsats att två strategier försvårar ett samordnat arbete och riskerar att fragmentera arbetet, vilket inte gynnar de utsatta.
- NCH tillstyrker förslaget om stärkt skydd och stöd till våldsutsatta. Det är positivt att stor vikt läggs vid utsatthet för psykiskt våld och eftervåld och att utredningen lyfter fram vikten av ett långsiktigt stöd för våldsutsatta. NCH delar utredningens uppfattning om att det finns stora brister i arbetet mot våld. NCH anser att det finns ett behov av att utveckla ett kunskapsbaserat arbete som bygger på evidens.
- NCH tillstyrker förslaget att Jämställdhetsmyndigheten bör lämna en fördjupad uppföljning till regeringen vart fjärde år. NCH vill framhålla vikten av att alla myndigheter får i uppdrag att följa upp effekter av den egna myndighetens arbete i stället för enbart återrapporera uppdrag.

Synpunkter

8.1 Regeringen bör inrätta ett nationellt samordningscentrum mot våld vid Jämställdhetsmyndigheten

NCH tillstyrker förslaget om att ett nationellt samordningscentrum mot våld inrättas på Jämställdhetsmyndigheten. Dock vill NCH understryka vikten av att utforma en kompetensförsörjningsstrategi vid det nationella samordningscentrumet som säkerställer en bred kompetens med förmågan att arbeta med våldsproblematik från

flera perspektiv. Detta är inte minst viktigt inom området hedersrelaterat våld och förtryck som idag upplevs som mycket polariserat på grund av perspektivkonflikter.

NCH vill lämna ett särskilt medskick inom detta område. Komplexiteten i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck på operativ och strategisk nivå ställer höga krav på ett kunskapsbaserat arbete. NCH bedömer baserat på egen erfarenhet och ett arbete med utgångspunkt i den statliga värdegrunden, att det främsta botemedlet mot polariseringen är ett inkluderande kunskapsbaserat arbete med fokus på konkret nytta och inte enskilda aktörers ideologiska övertygelser.

NCH:s samlade erfarenhet har påvisat att vissa perspektiv fortsatt riskerar att överordnas andra vilket har skapat ett stuprörsarbete och perspektivkonflikter under lång tid. NCH vill därmed särskilt belysa vikten av att en kunskapsbaserad utveckling fortsatt stimuleras inom området och att tilliten till en sådan utveckling stärks, vilket kan skapa bättre förutsättningar för yrkesverksamma att erbjuda utsatta adekvat stöd igenom hela vårdkedjan.

NCH har i ett tidigare remissvar (SOU 2022:70) påpekat att det är nödvändigt att sträva efter uppdaterad, adekvat och korrekt kunskap inom området. NCH anser att det finns ett särskilt utvecklingsbehov inom forskningen vad avser hedersrelaterat våld och förtryck främst hänförligt till avsaknaden av aktuell forskning. Det är därför av vikt att främja utvecklingen av kunskapsbaserade metoder och arbetssätt inom området både på kort och lång sikt. Denna linje kan bidra till att kommuner och regioner i större utsträckning använder tillförlitligt kunskapsstöd, samtidigt som de får bättre förutsättningar att utveckla individanpassade insatser.

8.1.6 Det krävs ökad samordning för att stärka kunskapskedjan

NCH tillstyrker förslaget om en sammanhållen fungerande kunskapskedja, där effektiva och träffsäkra metoder och arbetssätt för att motverka våldet tas fram, sprids och tillämpas i det praktiska arbetet. Till detta tillkommer stöd för implementering av kunskap och arbetssätt samt forskning, utvärdering och uppföljning. NCH har från regionala kommun – och myndighetsgemensamma resurscentrum fått information om svårigheten för yrkesverksamma inom socialtjänst, polis, region och förskola/skola att implementera kunskap från nationella myndigheter. Tidsbrist och hög

arbetsbelastning samt ett stort antal rapporter och underlag från många olika myndigheter gör att det är svårt för yrkesverksamma att ta del av kunskapen.

För att skapa en sammanhållen kunskapskedja som möter behoven hos yrkesverksamma behöver myndigheter se över inom vilka områden som yrkesverksamma har behov av ny kunskap och i vilka format kunskapen bör paketeras för att bäst nå ut till yrkesverksamma. Yrkesverksamma som NCH möter efterfrågar i stor utsträckning stöd vid implementering av ny kunskap i sina verksamheter. NCH ser därför positivt på förslaget att Länsstyrelserna får i uppdrag att stödja och bidra till utbildning och kompetensutveckling inklusive implementering av nationella myndigheters kunskapsstöd, arbetssätt och metoder.

NCH tillstyrker förslaget om att Socialstyrelsens ansvar för att utveckla och utvärdera metoder för arbetet med våldsutsatta inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska tydliggöras. Behovet av utvärderade metoder för stöd till våldsutsatta är stort och inte minst när det gäller personer som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Arbetet med framtagande och utvärdering av metoder för att arbeta med utövare behöver också utvecklas. NCH anser att utformandet av kunskaps- och evidensbaserade metoder är en viktig del i arbetet för en mer jämlik tillgång till stöd över hela landet.

1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2017:937) med instruktion för jämställdhetsmyndigheten
Enheten för social hållbarhet anser att länsstyrelsernas roll i samordningscentrum behöver förtydligas genom att länsstyrelserna får samma skrivelse att ingå som föreslås att andra centrala myndigheter ska få. Samtidigt kan länsstyrelserna behöva samordna sitt deltagande och verka för att centrumets arbete får spridning till samtliga Länsstyrelser och län.

Enheten för social hållbarhet delar utredningens resonemang i att den skrivelse som utredningen föreslår till länsstyrelserna erbjuder möjligheter för länsstyrelserna att delta i samordningscentrumets arbete. Samtidigt görs bedömningen att olika skrivelser kan leda till en obalans i samverkan mellan nationell och regional nivå samt bidra till otydligheter i gränsdragningen mellan det nationella och regionala. Dilemman kopplat till otydliga gränsdragningar mellan länsstyrelserna och nationella myndigheter lyfts även upp av Statskontoret i rapporten "I gränslandet mellan nationellt och

regionalt – en studie av länsstyrelsernas roll gentemot kommunerna”.

Enheten för social hållbarhet ser en fördel med att särskilt skriva in myndigheters roll i centrumet då de blir likvärdiga parter i hanteringen av centrumets uppgifter. Att instruktionen till länsstyrelserna skiljer sig från andra myndigheter kan leda till en otydlighet i förhållande till övriga myndigheters ansvar och roller. I det fall intentionen är att länsstyrelserna ska ha en formell roll i centrumet och inte vara en parallell aktör behöver detta förtydligas.

8.2 Samordningscentrumets uppgifter och organisation

Enheten för social hållbarhet avstyrker förslaget om att samordningscentrumet ska ha uppgifter som handlar om att ge direkt stöd till den lokala nivån.

Enheten för social hållbarhet anser att uppdraget att ge direkt stöd till den lokala nivån inte bör vara en uppgift för nationella myndigheter och/eller samordningscentrumet utan vara en uppgift för länsstyrelsernas samordningsfunktion. Förslaget kan bidra till otydligheter i gränsdragningen mellan det nationella och regionala snarare än att gynna utveckling och samverkan på lokal nivå. Enheten för social hållbarhet noterar att Statskontorets utredning ”I gränslandet mellan nationellt och regionalt” skulle kunna bidra med flera insikter utifrån dessa utmaningar och dilemman.

Enheten för social hållbarhet delar utredningens förslag om att operativ och strategisk samverkan behöver stärkas på flera nivåer. Dock noterar enheten för social hållbarhet att utredningen föreslår att samordningscentrumet ska få i uppgift att direkt stötta yrkesverksamma på lokal nivå inom området prostitution och människohandel. Den formen av stöd till lokal nivå framgår inte att samordningscentrumet har inom andra våldsformer. Enheten för social hållbarhet delar dock utredningens resonemang om att människohandelsärenden kan vara komplexa och kan utgöra sällanärenden för vissa kommuner. Dock erfar enheten för social hållbarhet att även hedersrelaterade frågor men också andra våldsärenden kan vara mer eller mindre komplexa och därmed utgöra sällanärenden för såväl stora som små kommuner.

NCH resonerar liknande som ovan och anser att eventuella uppdrag att ge direkt stöd till den lokala nivån inte bör vara en uppgift för

nationella myndigheter och/eller samordningscentrumet utan vara en uppgift för länsstyrelsernas samordningsfunktion.

8.5 Länsstyrelsernas roll förändras

Enheten för social hållbarhet föreslår att länsstyrelserna ska få i uppdrag att ta fram förslag på en form för att samordna samverkan mellan olika aktörer kring komplexa individärenden som rör prostitution och människohandel samt andra våldsformer på lokal och regional nivå, exempelvis genom ansvar för regionala stöd eller resurscentra mot våld.

Enheten för social hållbarhet noterar att utredningen återkommer till behovet av att stärka operativ och strategisk samverkan på både övergripande nivå och kring den enskilde. Till skillnad mot exempelvis kommuner, polismyndigheten med flera har länsstyrelserna inte som uppgift att identifiera utsatta och de som utsätter, ge skydd och stöd till individer, verka återfallsförebyggande samt utreda brott. Det skulle kunna ge länsstyrelserna en mer neutral roll som ansvarig för samverkan. Denna roll har exempelvis länsstyrelserna inom krisberedskapen vilket lyfts i Statskontorets rapport "I gränslandet mellan nationellt och lokalt."

Rollen som samordnande part på regional och lokal nivå lyfts återkommande i samma rapport och beskrivs bland annat som en av länsstyrelsernas två särdrag. Länsstyrelserna har också erfarenheter genom utvecklingsarbetet av regionala resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. I det regionala arbetet får också enheten för social hållbarhet till sig från lokal nivå att det är viktigt att nå ut samlat och inte i stuprör till bland annat kommuner. Detta kommer till länsstyrelsens kännedom generellt men även specifikt i arbetet med att utveckla regionala resurscentrum. I detta fall ser enheten för social hållbarhet att ett sådant arbete även skulle kunna ha bäring på samtliga av utredningens fem föreslagna strategiska områden.

NCH delar utredningens bedömning av länsstyrelsernas viktiga och centrala roll att främja arbetet mot våld på lokal och regional nivå, samt tillstyrker förslaget om att utveckla länsstyrelsernas roll till att främja samverkan. En sammanhållen struktur för samordning och samverkan kan skapa bättre förutsättningar för att i tidigt skede identifiera olika former av våldsutsatthet inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Den strategiska och operativa samverkan kan bli stärkt genom att specialiserade kompetenser samlas under samma

tak. Denna ordning skulle även vara mer resurseffektiv för kommunerna.

10.1.2 En särskild strategi gynnar inte de utsatta

NCH instämmer i utredningens förslag om en samlad strategi för det jämställdhetspolitiska området. NCH har i ett tidigare yttrande (SOU 2024:21) ställt sig bakom utredningens förslag om att inte införa ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål om hedersrelaterat våld och förtryck. NCH är eniga med utredningens slutsats att två strategier försvårar ett samordnat arbete och riskerar att fragmentera arbetet, vilket inte gynnar de utsatta. NCH anser att riskerna är stora för att en särskild strategi mot hedersrelaterat våld och förtryck skapar stuprör i arbetet, försvårar yrkesverksammas arbete och leder till försämrat skydd och stöd till utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

12.1.8 Stöd och skydd till våldsutsatta – förbättrad tillgång och ökad jämlikhet över hela landet

NCH tillstyrker förslaget om stärkt skydd och stöd till våldsutsatta. Det är positivt att stor vikt läggs vid utsatthet för psykiskt våld och eftervård och att utredningen lyfter fram vikten av ett långsiktigt stöd för våldsutsatta. NCH vill särskilt betona behovet av traumabehandling för våldsutsatta, inte minst bland personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Tillgången till skyddade boenden med specialistkompetens för att möta våldsutsattas skiftande behov av stöd behöver också säkerställas över hela landet.

NCH delar utredningens uppfattning om att det finns stora brister i arbetet mot våld, specifikt hedersrelaterat våld och förtryck. NCH anser att det finns ett behov av att utveckla ett kunskapsbaserat arbete som bygger på evidens. Detta lyfts även av utredningen och NCH menar därför att kunskap om resultaten av insatser för våldsutsatta och våldsutövare behöver ökas. Detta kan genomföras genom förstärkt forskning, samt utvärdering av olika stödinsatser och dess effekter. NCH delar utredningens analys om vikten av att ansvariga aktörer behöver säkerställa att de insatser som erbjuds möter behov som finns hos våldsutsatta utifrån kön, ålder, funktionsvariationer, migrationserfarenheter, och olika former av beroenden eller missbruk.

14.5 Jämställdhetsmyndigheten bör lämna en fördjupad uppföljning vart fjärde år

NCH tillstyrker förslaget att Jämställdhetsmyndigheten bör lämna en fördjupad uppföljning till regeringen vart fjärde år. NCH vill framhålla vikten av att samtliga myndigheter berörs av ett krav att regelbundet förväntas redovisa en analys av resultat och effekter beträffande den egna myndighetens arbete mot våld. Det är inte tillräckligt att enbart påvisa utveckling i verksamhet eller aktivitetsredovisa.

Ärendets slutberedning

I detta ärende har länsråd Ann Holmlid beslutat. Utredare Maha Eichoue och handläggare Jenny Landquist har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har följande personer deltagit utredare Radenka Milikic, utvecklingsledare Johan Landstedt vid Enheten för social hållbarhet samt enhetschef Isak Hjortzberg vid Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.